

समाजस्वास्थ्य

वर्ष १] सप्टेंबर १९२७ [अंक ३

संपादक--र. धों. कर्वे.

किंमत दोन आणे.

Vaidya.

अनुक्रमणिका.

विषय.	पृष्ठ.
१. वेदया व गुप्तरोग	१
२. संततिनियमनाची एक दशा	८
३. सॉव्हिएट् राज्यांतील विवाहाचा कायदा.	१०
४. बोबडे बोल.	१३
५. या मासिकाबद्दल लोकमत.	१४
६. नर्वान लेखांतील निवडक विचार.	१६
७. धार्मिक वेड.	१८
८. ताजी व शिळी बातमी.	१९

उच्चदर्जाचे व उच्च ध्येयाचे मनोरंजक पण भारदस्त व
प्रगतिप्रिय असे

स्त्रियांचे सर्वांगसुन्दर मासिक.

गृहलक्ष्मी

सम्पादिका— तारा टिळक, बी. ए.

पिरोज आनन्दकर, बी. ए.

[वार्षिक वर्गाणी ट. ख सह फक्त ३॥ साडेतीन रुपये.]

प्रत्येक १५ व्या तारखेस प्रसिद्ध होते.

स्त्रियांना उपयुक्त व आवडतील अशा सर्व विषयांवर विद्वान् अधिकारी

लेखिकांचे व लेखकांचे लेख “ गृहलक्ष्मी ” मध्ये असतात.

तीन रंगी मुखपृष्ठ, तीन रंगी दर्शनी चित्र व आर्टिपेपरवरील अनेक फोटो

प्रत्येक अंकांत असतात.

‘ गृहलक्ष्मी ’ कार्यालय,

खटाव भुवन, मुम्बई ४.

वेश्या व गुप्तरोग.

पॅरिस येथील उच्च सामाजिक शिक्षणसंस्थेत वरील विषयावर डॉ. लुई केरा यांचे २४ मार्च १९२७ रोजी व्याख्यान झाले. त्याचा सारांश पुढे दिला आहे. यासंबंधाने आमचे मत सविस्तर देणे आहे, तेव्हां ते वाचकांस समजेलच. डॉ. केरा म्हणाले:—

‘गुप्त रोगांच्या प्रतिबंधाचे दृष्टीने वेश्यांच्या धंद्यासंबंधी कायदे करावे की नाही व केल्यास ते कसे असावे, हा हल्लींच्या विकट प्रश्नांपैकी एक आहे.

‘या विषयाची मला फार दिवसांची माहिती आहे, माझे यासंबंधी पुष्कळ वाचन व प्रत्यक्ष अवलोकनही आहे तरीही, हा विषय मी जखर तसा आपणांपुढे मांडू शकेन की नाही याची मला शंका आहे. याचा निःपक्षपाताने विचार केला पाहिजे, कारण कोणत्याही चालू पद्धतीला दोष देणे सोपे असते, परंतु त्यांत सुधारणा करणे सोपे नसते.

‘कोलंबसारोवर अमेरिकेत गेलेल्या लोकांनी जेव्हां १४९३ सालीं गमीचा रोग आपल्याबरोबर परत आणला,* तेव्हां तो ताबडतोब सर्वत्र पसरला व विशेषतः १४९३—९५ चे लडाईमुळे तो पसरण्यास मदत झाली.

‘हल्लीं गमी कितीही भयंकर वाटो, त्या वेळच्या रोगाची कल्पनाही त्यावरून येणार नाही. त्या वेळीं त्यावर कोणताही उपचार माहीत नव्हता, व रोग्यांच्या सर्व शरीरावर भयंकर व्रण पडून, डोळे, नाक, व कधी कधी हाडेसुद्धा या रोगाने खाल्ल्यामुळे रोग्यांची सर्वांस भीति वाटून त्यांजवळ कोणी बोलत नसे व त्यांजकडे पहावतही नसे. प्लेगच्या रोग्यांप्रमाणे ते रस्त्यांत किंवा शेतांत मरून पडत असत. परंतु लोक इतके भिऊन दूर रहात असतांही रोग पसरतच गेला.

*याबद्दल मतभेद आहे. कित्येक तज्ज्ञांचे मते हा रोग प्राचीन काळीं चीन देशांत होता असा पुरावा सांपडतो [संपादक].

‘ शेवटीं १४९६ मध्ये या रोगासंबंधी पॅरिस शहरांत पहिला कायदा झाला. तो असा:— “ कोणीही रोग्याने रोग बरा झाल्याशिवाय घराबाहेर पडतां कामा नये. विदेशी रोग्यांनीं २४ तासांचे आंत निघून गेले पाहिजे, नाहीतर फांशीची शिक्षा होईल. गरीब रोग्यांकरतां गांवाबाहेर जागा ठेवली आहे तेथे त्यांनीं राहिले पाहिजे. ’ रोग संसर्गजन्य आहे यापलीकडे कांहींच माहीत नसल्यामुळे इतकेंही करून तो थांबेना. तेव्हां १४९८ मध्ये “ कायदा मोडणारांस नर्दीत फेंकून दिले जाईल ” असा हुकूम सुटला. तरीही रोग्यांची संख्या इतकी वाढली कीं बाहेर नेमलेली जागा भरून गेली. अशा रोग्यांकरतां एक इस्पितळ नेमून दिले व तेथे दोनशे वर्षेपर्यंत त्यांची सोय होत असे. ही सोय म्हणजे आरंभीं कांहीं फटके मारून नंतर कांहीं दिवसांनीं पुनः फटके मारून त्यांस हांकून देणे, इतकीच असे. उपचाराचे नांव नसे.

‘ त्यानंतरचे सर्व कायदे हे रोग पसरणाऱ्या पुरुषांचे नांव न काढतां केवळ वेश्यांस मात्र अनुलक्षून केले आहेत. हल्लीं येथे (पॅरिसमध्ये) अंमलांत असलेले कायदे अशाच प्रकारचे आहेत.

‘ रस्त्यांत स्त्रियांचे वागणुकीवर लक्ष ठेवण्याकरतां पोलीसचे साधा पोपाख केलेले लोक ठेवलेले असतात. येथे इतके सांगणे जरूर आहे कीं फ्रान्समध्ये वेश्यावृत्ति हा गुन्हा नाही. आपल्या शरीराचा हवा तसा उपयोग किंवा दुरुपयोग करण्याचा प्रत्येकाला हक्क असतो व त्या हक्कांतच वेश्यावृत्तीचा समावेश होतो. यास एकच अपवाद म्हणजे १८ वर्षांचे आंतील लोक. परंतु अव्यस्थित वागणुकीमुळे जेर शहरांतील शिस्त बिघडूं लागली, किंवा संसर्गजन्य रोगांचा प्रसार होऊं लागला, तर मात्र त्या कायद्याखाली येतात, व त्यांवर देखरेख ठेवणे भाग पडतें. ही पद्धत येथे कशी काय अंमलांत येते तें पाहूं.

‘ एखादी स्त्री वऱ्याच वेळां रस्त्यांत पुरुषांस गांठून त्यांस मोह घालण्याचा प्रयत्न करते असे दिसून आल्यामुळे ती वेश्येचा धंदा करते असे नक्की वाटल्यास वर सांगितलेले पोलीसचे लोक त्यांस पकडून एका सरकारी दवाखान्यांत पाठवतात. तेथील अधिकाऱ्याने तिला प्रश्न विचारून त्याची

खात्री झाल्यास तेथील डॉक्टर तिला तपासतो, व तपासणीची नोंद ठेवतो. ती निरोगी असल्यास तिला सोडून देतात.

‘तिला एखादा गरमी, परमा वगैरे संसर्गजन्य रोग असल्यास उपचाराकरतां इस्पितळांत पाठवतात. तिच्यापासून संसर्ग होण्याचा संभव नाही असे झाल्यावर तिला सोडून देतात.

‘अशा स्त्रीचे वय १८ वर्षे किंवा कमी असल्यास तिला आईबापांकडे पाठवतात, किंवा आईबाप नसल्यास बालगुन्हेगारांकरतां वेगळी शाळा असते तेथे पाठवतात, व वयांत येईपर्यंत [२१ वर्षांपर्यंत] तेथे ठेवतात.

‘अशा तऱ्हेने एखाद्या स्त्रीला बऱ्याच वेळां पकडून नेल्यास ती नेहमीं वेदश्यावृत्तीनेच राहते असे ठरून तिच्या नांवाची नोंद करून तिला एक तिकीट देतात. [हें तिकीट असल्यास विशेष गैरशिस्त वागणूक झाल्याशिवाय पोलीस पकडून नेत नाही. —सं]

‘हो तिकीट दोन प्रकारची असतात. गर्मी झालेल्या वेदश्यांस तांबडे तिकीट मिळते व त्यांस दर आठवड्यास तपासणीकरतां दवाखान्यांत जावे लागते.

‘गर्मी न झालेल्या स्त्रियांस पांढरें तिकीट देतात व त्यांस दर १५ दिवसांनीं तपासणीकरतां जावे लागते. पन्नास वर्षांपेक्षा अधिक वयाच्या वेदश्यांस महिन्यांतून एकदांच तपासणी असते. इतक्या वयांत सुद्धा धंदा चालू ठेवणाऱ्या वेदश्या पुष्कळ असतात. चवदाव्या वर्षी धंदा सुरू करून ७५ वर्षांच्या वयांतही तो सतत चालू ठेवणाऱ्या वेदश्यांचे उदाहरण मला दवाखान्यांत समजले.

‘पॅरिसमध्ये नोंद केलेल्या वेदश्या ७००० आहेत. त्या नेमलेल्या दिवशीं तपासणीस जातात कीं नाही हें त्यांच्या तिकिटांवरून समजते. त्यावर त्यांचे नांव, जन्माची तारीख व ठिकाण व तपासणीकरतां नेमलेल्या तारखा असतात. ज्या तारखेस तपासणी झाली त्या तारखेसमोर छाप मारलेला असतो. वेदश्याचा फोटो लावण्याकरतां तिकिटावर जागा राखून ठेवलेली असते व तो लावला पाहिजे असा नियम असे परंतु अलीकडे तो नियम रद्द झाला आहे. ही मोठी चुक आहे, कारण आतां अमूक स्त्रीचेंच हें तिकीट आहे हें समजण्यास मार्ग नाही.

‘गर्मी असलेल्या वेश्यांस सुद्धा धंदा चालू ठेवण्याचा हक्क राहतो हे ऐकून तुम्हांस आश्चर्य वाटे. [गर्मी तपासणीचे वेळीं न समजल्यास असें होईल परंतु त्यास ‘हक्क राहतो’ म्हणणे चूक आहे.—सं.] या वेश्यांची आठ दिवसांनीं तपासणी होते हें खरें, परंतु ती अर्थातच विशेष काळजीपूर्वक न झाल्यामुळे बारीक सारीक व्रण लक्षांत येत नाहींत, परंतु त्यांनीं संसर्ग होऊं शकतो. वास्तवीक रोग्यांचें रक्त तपासलें पाहिजे, परंतु तें कचित्तच होतें. अशा तपासणीनंतर वेश्यांकडे जाण्यांत धोका नाहीं असें समजणें किती चुकीचें आहे, हे यावरून तुमच्या लक्षांत येईल. तांबड्या तिकिटाच्या वेश्यांकडून संसर्ग होऊन इस्पितळांत आलेल्या कांहीं लोकांचीं उदाहरणें मी प्रसिद्ध केलीं आहेत.

‘क्रतुमानाप्रमाणें [पॅरिस येथें हिंवाळ्यांत ३ वाजतां व उन्हाळ्यांत ९ वाजतां सूर्यास्त होतो.—सं.] या वेश्यांस संध्याकाळीं ७ किंवा ९ वाजण्याचे आधीं व मध्यरात्रीनंतर, रस्त्यांत गिऱ्हाईक गांठण्याची सक्त मनाई आहे. विशेषतः आगगाडीचीं स्टेशनें, शाळा, देवळे, मोठे रस्ते, चौक किंवा सार्वजनिक बगीचे यांच्या आसपास हिंडण्याची त्यांस परवानगी नाहीं.

‘वर सांगितल्याप्रमाणें रस्त्यांत पोलिसां पकडलेल्या किंवा तिकिट घेऊन तपासणीस येणाऱ्या वेश्यांखेरीज आणखी नोंदलेल्या वेश्यागृहांतील वेश्यांची तपासणी डॉक्टरांस करावी लागते. हीं वेश्यागृहे पॅरिस शहरांत व आसपासच्या गांवांत मिळून सुमारे ३० आहेत. या प्रत्येक गृहांत एक डॉक्टर दर आठवड्यास जाऊन तेथील वेश्यांस तपासतो, व कोणास रोग आहे असें दिसल्यास तिला दवाखान्यांत पाठवतो व तेथून तिची इस्पितळांत रवानगी होते.

‘या गृहांत पांढऱ्या व तांबड्या तिकिटाच्या किंवा बिनतिकिटाच्या वेश्या असतात. बिनतिकिटाच्या वेश्यांस तेथें जाण्यापूर्वीं निरोगी असल्याबद्दल डॉक्टरचें सर्टिफिकेट लागतें, व वय निदान २१ वर्षे असावें लागतें.

‘याशिवाय पॅरिसमध्ये सुमारे २५० संकेतगृहे आहेत [येथें वेश्या रहात नाहींत, फक्त धंद्यापुरत्या येतात.—सं.] येथेंही आठवड्यांतून एकदां तपासणी होते व रोग्यांस इस्पितळांत पाठवले पाहिजे असा नियम आहे, व प्रथम येणाऱ्या स्त्रीस डॉक्टरचें सर्टिफिकेट आणावें लागतें.

‘याशिवाय येथें एक सरकारी दवाखाना आहे तेथें इस्पितळांतून सोडलेल्या वेदयांस व इतर कोणत्याही स्त्रीपुरुषांस फुकट उपचार केला जातो.

‘इतकी सरकारी व्यवस्था आहे खरी, परंतु तिच्या अंमलबजावणींत पुष्कळ दोष आहेत. पोलिसानें प्रथम पकडलेल्या स्त्रीस गर्मी असली तरी तिची वेदया म्हणून नोंद होत नाही. दुसऱ्या किंवा तिसऱ्या वेळीं पकडल्यास तिची नोंद होते. यामुळे गर्मी असलेल्या कांहीं स्त्रियांस धंदा करण्याची मोकळीक मिळते. [हें सर्वथैव खरें नाही. प्रथम तपासणीचे वेळींही तिला इस्पितळांत पाठवून संसर्गाचा संभव नाहीसा झाल्यावर तिला सोडतात असे व्याख्यात्यांनीच वर सांगितले आहे—सं.], व यामुळे समाजास मोठा धोका आहे.

‘तपासणीचे वेळीं ज्यांचे शरीरावर गर्मीचें कांहीं चिन्ह दिसत नाही त्यांस गर्मी नाही असे समजून पांढरें तिकीट देतात, ही मोठी चूक आहे. अशा स्त्रियांच्या अंगांत सुद्धा गर्मीचे जंतु असू शकतील व ते कधी तरी शरीरावर व्रण उत्पन्न करतील व संसर्ग होऊ शकेल. याकरतां पांढऱ्या तिकीटाच्या स्त्रियांची अतिशय काळजीपूर्वक तपासणी केली पाहिजे इतकेंच नव्हे तर वारंवार त्यांचें रक्त घेऊन तपासले पाहिजे. म्हणजे त्यांत पुष्कळ वेळां गर्मीचे जंतु सांपडतील यांत मला शंका नाही. या स्त्रियांस निरोगी समजून उपचार न करणे अतिशय धोक्याचें आहे.

‘अंमलबजावणींत आणखी एक दोष. वास्तवीक पाहतां कोणत्याही वेदयागृहांत किंवा संकेतगृहांत रोगी वेदया सांपडल्यास तिला इस्पितळांत पाठविली पाहिजे. परंतु वस्तुस्थिति अशी आहे कीं अशा गृहांतील वेदया आजारी असल्यास तपासणी चुकवतात. असे होतां कामा नये.

‘शिवाय तपासणारे डॉक्टर या विषयांत तज्ज्ञ असले पाहिजेत व याकरितां सर्वांत लायक डॉक्टरांचीच नेमणूक अशा जागीं झाली पाहिजे. हल्लीं असलेले बहुतेक सर्व डॉक्टर लायक आहेत व ते नेकीने काम करतात हें खरें तथापि सुमारे दहा डॉक्टरांची नेमणूक केवळ वशिल्यानं झालेली आहे. वशिल्यानं लायकी उत्पन्न होत नाही व विशेषतः अशा जागेवर नालायक लोकांस नेमणें म्हणजे रोगांचा प्रसार करणें आहे.

वशिल्याच्या पद्धतीमुळे आणखी एक दोष उत्पन्न झाला आहे तो असाः—मी वर सांगितलेच की संकेतगृहांत जाणाऱ्या स्त्रियांस दर आठवड्यास तपासणी असते. परंतु ज्यांची तपासणी वशिल्यामुळे कधीच होत नाही अशीं दोन तीन संकेतगृहे पॅरिस शहरांत आहेत. डॉक्टर नेमलेल्या वेळीं तेथे जातात, आपली फी घेतात, परंतु तेथील वेढ्यांस तपासण्याची त्यांस परवानगी नसते. अशा ठिकाणीं बदली म्हणून एक नवीन, तरुण व इमानी डॉक्टर जाऊन त्यानें तपासण्याचा हट्ट धरला असतां तेथील मालकिणीनें त्यांस साफ मनाई केली. त्यानें वरील अधिकाऱ्यांस हा प्रकार कळवला, परंतु जास्त हट्ट धरून नको व तक्रारीचा कांहीं उपयोग होणार नाही असें त्यास खाजगी उत्तर मिळाले.

‘अशी स्थिति आहे तेथे नियमांचा उपयोग काय, व लोकसत्ताक राज्यांत अधिकाऱ्यांचा इतका उन्मत्तपणा लोक सहन कसे करतात ?

‘आतां वैद्यक दृष्टीनें विचार करावयाचा असल्यास यासंबंधी डॉ. बिझार यांनीं १९२२ सालीं काय लिहिले आहे तें पहा. ते म्हणतातः—सरकारी दवाखान्यांत एका वर्षांत सुमारे १,००,००० तपासण्या होतात. त्या मानाने तपासणीस लागणाऱ्या सामानाची तरी तयारी असावयाची होती ! ती कोणास दाखवण्यास लाज वाटेल अशी आहे. खोल्या लहान आहेत. तपासणीच्या खोलींत दोन पलंग आहेत, परंतु दोन डॉक्टर एकदम तपासू शकतील इतकी जागा नाही. चादरींच्या कमतरतेमुळे ५०० स्त्रियांची तपासणी एकाच चादरीवर होते. शस्त्रे साफ करण्याकरतां उकळण्याचो सुद्धा व्यवस्था नीट नाही.’

‘डॉ. बिझार यांनीं अशी तक्रार केल्यामुळे आतां पुष्कळ सुधारणा झाली आहे. स्पेक्युलम [योनिमार्ग तपासण्याकरतां हें यंत्र आंत घातल्यानें तो उघडून धरतां येतो.—सं.] ची संख्या १८ होती ती आतां ३०० झाली आहे व इतर व्यवस्थाही पुष्कळ सुधारली आहे. मोठ्या खोल्या बांधण्याचें काम सुरू आहे. परंतु तेथे पाण्याची तोटी कां नाही असें मी विचारलें असतां ही चूक विस्मरणांमुळे राहिली, परंतु ती दुरुस्त होईल असें आश्वासन मिळाले !

‘संकेत गृहांसंबंधी डॉ. बिझार यांनीं लिहिले आहे कीं ज्या धंद्यांत आरोग्याचा संबंध विशेष येतो, त्याकरतां नवीन संकेतगृह उघडतांना ते आरोग्य-

ग्याच्या दृष्टीने योग्य आहे कीं नाहीं हें पाहण्याकरतां एकाद्या डॉक्टराचा सल्ला घ्यावा हीं कल्पना अजून अधिकाऱ्यांस सुचली नाहीं. जणूं काय आरोग्याचा व डॉक्टरांचा कांहीं संबंधच नाहीं !

‘ या गृहांत आणखी एक भयंकर गोष्ट दिसून येते ती अशी कीं येथे वेदश्यांस मारण्याकरतां चाबूक ठेवलेले असतात. [स्त्रियांस चाबूक मारून किंवा इतर रीतींनीं त्यांचे हाल केल्यानें कांहीं पुरुषांस समागमसुख मिळतें व इतर कोणत्याही रीतीनें मिळत नाहीं. असे पुरुष चाबूक मारून घेण्याकरतां वेदश्यांस पैसे देऊन आपली हौस पूर्ण करून घेतात. अशाच प्रवृत्तीच्या कांहीं स्त्रियाही असतात.—सं.] चाबूक मारून घेण्याबद्दल ५० फ्रँक [हल्लींच्या भावानें सुमारे ५॥ रु.] घेऊन नंतर १५ दिवस अंथरूण धरावें लागलेली वेदश्या मीं पाहिली आहे, असे डॉ. बिझार म्हणतात. व हा रानटीपणा पोलिसाच्या परवानगीनें चालतो !

‘ पोलीसचे लोक पुष्कळ वेळां वेदश्यांशीं संकेत करून बडेजाव मिळवतात. अमुक वेदश्याला १५ दिवस पर्यंत पोलिसानें कोणताही त्रास देऊं नये व नंतर तिनें नेमलेल्या ठिकाणीं हजर राहून पोलिसनें तिला पकडावें, म्हणजे त्या पोलिस अंमलदाराची कर्तबगारी दिसते. अर्थातच ती हजर न झाल्यास तो अंमलदार तिच्यावर सूड उगवतो. (अपूर्ण)

पुढील अंकीं

वेदश्या व गुप्तरोग (उत्तरार्ध).

आफ्रिकेंतील कांहीं लोक.

आमर्ची नाटकें.

मुंबईतील वेदश्या.

श्री. ऋषींची भुताटकी.

मुलें कोणास व्हावीं ?

मुलें कोणास होऊं नये ?

} लेखक ‘ गुरुकिल्ली ’.

संततिनियमनाची एक दिशा.

पुरुषांवर किंवा स्त्रियांवरही शस्त्रक्रिया करून त्यांची संगमाची इच्छा किंवा शक्ति कमी न होतां फक्त प्रजोत्पादनशक्ति नाहीशी करतां येते हें पुष्कळांस माहीत असेल [नसल्यास आमचें 'संततिनियमन' पहा.]. ज्यांस सुदृढ व निरोगी मुलें होणें शक्य नाहीं अशा स्त्रीपुरुषांनीं अशी शस्त्रक्रिया करून घेण्यास आपण होऊन तयार व्हावें हें समाजाच्या दृष्टीने अर्थातच इष्ट आहे, व अशा रीतीनें कोणी तयार झाल्यास स्वर्चाशिवाय ही शस्त्रक्रिया करण्याची व्यवस्था समाजानें केली पाहिजे. परंतु समाजहिताची जाणीव फारच थोड्या लोकांस असते, व त्यांतून ज्यांस पुरें किंवा अर्धवट वेड लागलें आहे, अशा रोग्यांस अशा प्रकारची जाणीव असणें फारसें संभवत नाहीं, व अशा लोकांची संतति मात्र सुदृढ होण्याचा मुळींच संभव नसतो म्हटलें तरी चालेल. अशा स्थितींत या लोकांवर थोडासा जुलूम करण्याचा हक्क समाजास पोचतो याबद्दल कोणासही फारशी शंका येणार नाहीं.

[याशिवाय आणखीही कांहीं लोक शस्त्रक्रियेस पात्र होतील. अनावर कामवासनेमुळे किंवा निव्वळ आडदांडपणामुळे जे पुरुष स्त्रियांवर बलात्कारादि अत्याचार करतात त्यांवर थोडीशी निराळ्या प्रकारची शस्त्रक्रिया करून त्यांची समागमाची इच्छा व शक्तिही नाहीशी केल्यास त्यांपासून भीति राहणार नाहीं.]

अमेरिकेंतील कॅलिफोर्निया संस्थानांत अशा प्रकारचे प्रयोग केले आहेत. तेथें सहा वेड्यांचीं इस्पितळे आहेत. व ज्यांस स्वतःची काळजी घेतां येत नाहीं व ज्याची काळजी घेण्यास कोणी नाहीं अशा मानसिक दुबळ्यांस आश्रय देणारी एक संस्था आहे. हीं सर्व सरकारी आहेत, व या संस्थांत सुमारे ४००० वेड्यांवर व १००० दुबळ्यांवर अशी शस्त्रक्रिया गेल्या १८ वर्षांत केली आहे.

इस्पितळावरील वरिष्ठ डॉक्टरांस योग्य दिसल्यास, रोग्याच्या फायद्याकरतां त्याच्या मर्जीविरुद्ध देखील ही शस्त्रक्रिया करावी असा तेथें कायदा आहे.

वर सांगितलेली शस्त्रक्रिया एकंदर प्रकृतीलाही फायदेशीर असते, व

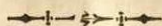
कॅलिफोर्निया येथील यासंबंधी कायदा प्रथम या दृष्टीनेच केला होता. परंतु नंतर कांहीं वर्षांनीं त्याच कायद्यांत संततिनियमनाचा ही समावेश झाला, व आणखी कांहीं वर्षांनीं या हेतूलाच अधिक महत्त्व दिले. यासंबंधी कांहीं आंकडे विचार करण्यासारखे आहेत.

वेड्यांच्या इस्पितळांत ज्या स्त्रियांवर शस्त्रक्रिया केली, त्यांपैकी शेकडा २४ अविवाहित, ६४ विवाहित, ३ विधवा व ९ काडी मोडलेल्या होत्या. यांत विवाहित स्त्रियांची संख्या इतकी जास्त आहे याचे कारण असे:—कांहीं स्त्रियांस बाळंतपणानंतर कांहीं दिवस वेड लागते, व अशा स्त्रिया प्रत्येक बाळंतपणानंतर कांहीं महिने इस्पितळांत राहून नंतर परत जाव-याच्या असे वारंवार होऊं लागले. अशा स्त्रियांचीं बाळंतपणेच बंद करणे बरे, म्हणून शस्त्रक्रियेकरतां त्यांची निवड झाली. शिवाय कांहीं आनुवंशिक रोगा-मुळे आपणास सुद्ध मुले होणार नाहीत अशा समजुतीमुळे, किंवा फार मुले झाल्यामुळे किंवा इतर कांहीं कारणाने कांहीं स्त्रियांस केवळ गर्भधारणेच्या भीतीनेच वेड लागते. अशा स्त्रियांवर हा प्रयोग करून त्यांची भीती नाहीशी केल्यावरोवर त्या साफ बऱ्या होतात असा अनुभव आला. या दोन कारणांमुळे विवाहित स्त्रियांची संख्या इतकी वाढली.

संस्थानांत वरील कायदा १९०९ सालीं पास झाला, परंतु दुबळ्या लोकांच्या संस्थेत १९११ पर्यंत कोणावरही हा प्रयोग केला नाही, नंतर हळूहळू सुरुवात झाली, व हल्लीं कोणीही संस्था सोडून जाऊं लागल्यास त्यावर हा प्रयोग करतात. गर्भधारणेच्या भीतीने कांहीं वेडगळ मुलींचे आईबाप त्या वयांत येण्याचे पूर्वी त्यांस शस्त्रक्रियेकरतां या संस्थेत पाठवतात, व नंतर त्यांस परत घरी नेतात.

अशा प्रकारच्या वेडगळ लोकांस संततिनियमनाचे इतर मार्ग शिकवणेही कठिण, व ते त्यांचा उपयोग करतील अशी आशाही बाळगणे शक्य नाही. त्यांच्या मर्जीविरुद्ध त्यांच्यावर शस्त्रक्रिया केल्याने व्यक्तिस्वातंत्र्यास थोडासा बाध येतो खरा, परंतु त्यांचे यत्किंचितही नुकसान होत नाही. त्यांची संगमशक्ति कायम राहाते व त्यांची प्रजोत्पादनशक्ति मात्र नष्ट होते. अशा प्रकारची व्यवस्था सर्व जगभर होणे इष्ट आहे. पुढील पिढींचे आरोग्य यांतच आहे व हे प्रत्येक समाजाचे कर्तव्य आहे.

सॉव्हिएट राज्यांतील विवाहाचा कायदा.

आपल्या सामाजिक रीति चांगल्या व दुसऱ्याच्या वाईट असं समजणं जरी स्वाभाविक व सार्वत्रिक असलं तरी विचारी माणसांस शोभत नाही. हल्लीं यूरोप व अमेरिकेंत एके वेळीं एका मनुष्यास एकापेक्षा अधिक पति किंवा पत्नी असतां कामा नये असा कायदा आहे, हीं राष्ट्रे आज प्रमुख असल्यामुळे हीच पद्धत सर्वांत श्रेष्ठ आहे असं ते कोणत्याही पुराव्याशिवाय म्हणत असतात, व ख्रिस्ती धर्माचे पुरस्कर्ते याचें श्रेय निष्कारण स्वतःकडेच घेतात, परंतु बायबलचा व या पद्धतीचा बिलकूल संबंध नाही. यासंबंधीं कांहीं लोक असं एक विधान करीत असतात कीं बायकांची व पुरुषांची संख्या जवळ जवळ सारखी असल्यामुळे हीच पद्धत नैसर्गिक आहे. वास्तवीक पाहतां या दोन गोष्टींचा अर्था-अर्थीं कांहीं एक संबंध नाही. शिवाय यूरोपांत स्त्रियांची संख्या पुरुषांपेक्षा जास्त असल्यामुळे या पद्धतीनें पुष्कळ स्त्रियांस मनाविरुद्ध अविवाहित रहावे लागतें, व लग्नाची बायको एकच असली तरी एकपत्नीव्रतानें राहणारे लोक यूरोपांत फारसे सांपडणार नाहीत हे यूरोपीय लेखकही कबूल करतात.

कांहीं असो, विवाहासंबंधीं कायदे कोणत्याही देशांत समाधानकारक नाहीत. इतर कोणत्याही प्रकारचा करार ज्या दोन माणसांनीं केला असेल त्यांच्या खुषीनें मोडतां येतो. मग हाच करार कां मोडतां येऊं नये? आमचे मतें हा करार दोघांच्या खुषीनें मोडतां यावा इतकेंच नाही तर दोहोंपैकीं एकाच्या खुषीनेंही मोडतां आला पाहिजे, व करार करतांनाच त्यांत अशी अट घालण्यांत शहाणपणा आहे. नवरा बायकोस एकमेकांपासून किंवा त्यांपैकीं एकास दुसऱ्यापासून जर त्रास होऊं लागला, तर त्या दोघांस एकत्र रहावयास लावणें म्हणजे जुलूम आहे व अशा तऱ्हेनें जुलूम करण्याचा अधिकार समाजास बिलकूल पोंचत नाही.

ज्या देशांत लग्न मोडण्याची वहिवाट आहे तेथेही केवळ दोघांच्या खुषीनें तें मोडण्याची परवानगी नसते. त्यांपैकीं एक व्यभिचारी आहे अशी दुसऱ्यानें फिर्याद करणें जरूर असतें व तें कोर्टांत सिद्ध झालें तरच कोर्ट लग्न

मोडून दोघांसही पुनः विवाह करण्याची परवानगी देत. यामुळे एकाद्या समजसजोडप्यास जर असे वाटले की आपले पटत नाही, तेव्हा यापुढे एकत्र राहण्यांत हांशील नाही, व त्यांस कायदेशीर काडी मोडून घेणे असेल तर त्यांपैकीं एकांने दुसऱ्यावर व्यभिचाराबद्दल फिर्याद करावी लागते. अशा प्रसंगीं व्यभिचाराचें पाप नवरा आपल्या माथीं घेतो, व कोर्टाकरतां साक्षी पुरावा तयार करतो. याच्या उलट अमेरिकेंतील कांहीं संस्थानांत झुल्लक कारणावरूनही लग्न मोडून देतात, व वास्तवीक हेंच बरोबर आहे. खरें कारण कितीही महत्वाचें असले तरी तें कोर्टांत सांगण्याचें कांहीं कारण दिसत नाही.

शिवाय सर्व जगभर कायद्याच्या दृष्टीनें स्त्री म्हणजे नवऱ्याच्या जंगम इस्टेटपैकींच एक भाग समजण्याची वहिवाट आहे. स्त्रियांस स्वतः पुरते पैसे मिळवण्याची ताकत क्वचितच असते व म्हणूनच विवाह हा स्त्रियांचा धंदा होऊन बसला आहे व त्यांना स्वातंत्र्याची किंमतच कळत नाहीशी झाली आहे.

विवाहासंबंधीं सर्व कायदे बदलण्याची जरूर आहे परंतु ते सरसकट बदलून अधिक न्याय्य करण्याचा प्रयत्न फक्त सॉव्हिएट् राज्यांत झाला आहे. त्यांच्या नव्या कायद्यांत एकंदर २६२ कलमें आहेत त्यांतील कांहीं येथे देतो.

१३३. जेथे अपत्य झालें तेथे कुटुंब स्थापन झालें, अपत्य औरस आहे की नाही हें कायदा पहात नाही.

औरस व अनौरस मुलांस सारखेच हक्क आहेत.

१४०. एखादी अविवाहित स्त्री गरोदर असेल तर, ती बाळंत होण्याच्या निदान तीन महिने अगोदर सरकारी रजिस्टर खात्यांत तिला गरोदर होण्याची वळ, व भावी मुलाच्या बापाचें नांव व पत्ता नोंदतां येईल.

विवाहित स्त्री गरोदर असून होणाऱ्या मुलाचा बाप तिचा नवरा नसल्यास तिलाही वरील प्रमाणेच नोंद करतां येईल.

१४३. त्या दोघांच्या त्यावेळच्या राहणीवरून तोच त्या मुलाचा बाप आहे असे कोर्टास वाटल्यास कोर्ट तसा निकाल देऊन गर्भारपण, बाळंतपण व मुलाचें संगोपन, या सर्वांस लागणाऱ्या खर्चाचा कांहीं भाग त्यानें द्यावा असें फर्मावतें.

* हल्लींचे रशियांतील राज्य.

१४४. गरोदर होण्याचे सुमारास त्या स्त्रीशी आणखी कोणाचा संबंध होता असे कोटास दिसून आल्यास त्या सर्व लोकांस वरीलप्रमाणे खर्चाचा हिस्सा द्यावा लागतो.

१४८. मूल १४ वर्षांचे होईपर्यंत, त्याचा धर्म कोणता हे आईबापांस एकमताने ठरवता येईल. परंतु दोघांचे एकमत न झाल्यास त्याला कोणताही धर्म नाही, असे समजण्यांत येईल.

१६०. आईबापांच्या मालमत्तेवर मुलांचा हक्क नाही, व मुलांच्या मालमत्तेवर आईबापांचा नाही. (कोणीही मेल्यास त्याची मालमत्ता सरकार-जप्त होते).

१०४. दंपत्यापैकीं एकांने वसतिस्थान बदलल्यास दुसऱ्याने तेथे गेलेंच पाहिजे असे नाही.

१०५. विवाहामुळे मालमत्ता सामायिक होत नाही.

८६. घटस्फोटाने विवाह मोडता येतो.

८७. दोघांच्या खुपीने किंवा एकाच्या इच्छेनेहि घटस्फोट करता येईल.

या कायद्याच्या प्रस्तावनेत खालील मुद्यांवर जोर दिला आहे.

‘ अविवाहित प्रेमसंबंधापेक्षां विवाहांत कोणताहि अधिक फायदा नाही. विवाह करणे व मोडणे तितकेंच सोपें आहे. विवाहांत पुरुष व स्त्री (कायद्याच्या दृष्टीने) सारखी आहेत. प्रजोत्पत्ति हा विवाहाचा उद्देश नव्हे. औरस, अनौरस या शब्दांस आतां कांहीं अर्थ राहिला नाही. कायद्याच्या या उदार दृष्टीमुळे विवाहाची संस्थाच हळूहळू नाहीशी होईल. ’

ही कलमें वाचून कांही लोक वेशुद्ध होऊन पडतील हें आम्ही जाणून आहों. परंतु सर्व पूर्वग्रह बाजूला ठेवून या गोष्टीचा विचार केल्या पाहिजे. जवरीने दोन माणसांस एकत्र रहावयास लावतां येईल, परंतु मनावर कोणाची जबरदस्ती चालत नाही व जेथे मन नाही, तेथे शरीराची काय किंमत आहे ? व अशा ठिकाणीं विवाहित स्त्रीपुरुष जरी कृतीने शुद्ध असलीं तरी त्यांस कधीही सुख होणार नाही. जगांत सुखे पुष्कळ आहे. मनुष्याला ते मिळवण्याची अकल मात्र पाहिजे.

बोबडे बाल.

:0:

लहान मुलांस प्रत्येक गोष्ट नवीन शिकावयाची असते यामुळे त्यांच्या प्रत्येक गोष्टीत चुका होत असतात. त्यांची बोबडी भाषा ऐकून आईबापांस व इतर लोकांसही कौतुक वाटून तेही मुलांशी बोलतांना बोबडेच बोलू लागतात. यामुळे मुलांस बोबडेच उच्चार बरोबर वाटू लागतात व ते सुधारण्याचा ती प्रयत्नच करीत नाहीत. यामुळे त्यांस बोलावयास शिकण्यास वेळ लागतो इतकेच नाही तर कधी कधी लहानपणच्या या संवयी कायम होऊन कित्येक मोठ्या माणसांसही 'र' सारखे कठिण उच्चार करतां येत नाहीत, व मोठेपणीं या गोष्टीचे कौतुक न वाटतां ती लज्जास्पद होते. लहान मुले सर्व गोष्टी अनुकरणाने शिकतात, व त्यांच्या कानावर कधीही चुकीचे उच्चार पडणार नाहीत अशी आसपासच्या लोकांनीं खबरदारी घेतली पाहिजे. एखादा चुकीचा उच्चार एकदां तोंडांत बसल्यावर तो बदलणे कठिण असते.

बोबडे बोल ऐकण्यांत पुष्कळ लोकांस जी मौज वाटते, त्यापेक्षां लहान मुलांस चुका दुरुस्त करण्यास शिकविण्यांत अधिक मौज आहे असा आमच अनुभव आहे. एका मुलाच्या तोंडांत 'आजोबा' ऐवजी 'आबोजा' हा उच्चार खिळून गेला होता. त्याला प्रत्येक अक्षर निरनिराळे म्हणावयास सांगितल्यास तो 'आ-जो-बा' असे म्हणून शेवटीं संबंध शब्द 'आजोबा' म्हणण्याऐवजीं पुनः 'आबोजा' म्हणत असे. परंतु असे दहा पंधरा वेळां केल्यावर आपली चुकी लक्षांत येऊन त्यानें बरोबर उच्चार केला, व नंतर इतर माणसांनीं त्याला 'आबोजा' म्हणावयास कितीही वेळां सांगितले तरी त्याचे तोंडांतून पुनः चुकीचा उच्चार निघाला नाही. लहान मुलांस शिकण्याची उत्कट इच्छा असते, शिकवणारा मात्र पाहिजे.

महात्मा गांधी म्हणतात की विवाहित स्त्रीपुरुषांनीं सुद्धा संततीच्या हेतूनेच समागम करावा, एरवीं कलं नये. श्रीकृष्ण भगवान म्हणतात 'मा कर्म-फलहेतुर्भुः, मा ते संगोऽस्त्वकर्मणि' म्हणजे फलाची अपेक्षा केल्याशिवाय कर्म कर. आतां महात्मा गांधी खरे, कीं भगवद्गीता खरी !

या मासिकाबद्दल लोकमत.

१

सोलापूर समाचार (९-८-२७) :— ' हें मासिक सुप्रसिद्ध सुप्र-
जाजननशास्त्राचे लेखक प्रो. कर्वे यांचे संपादकत्वाखालीं निघत आहे. अश्लील-
पणाच्या मर्यादेवर जाऊन पोहोचणाऱ्या अशा बातम्या व माहिती या मासि-
कांत दिसत असल्यामुळे वर्गीणीदारांची उणीव मुळींच भासणार नाही. असल्या
पाणचट मासिकांचा कांहीं तरी उपयोग समाजाला होईल असें आम्हांस
मुळींच वाटत नाही. '

इतका सभ्यतेचा आव आणल्यानंतर तेच ' समाचार ' कर्ते खालील
' पाणचट ' बातमी त्याच अंकांत छापतात !

' नवरा वायकोचा खटला. अमेरिकेंत एक विचित्र घटस्फोटाचा
खटला आला होता. एक तरुणी आपल्या नवऱ्यास तिचा मुका म्हणून घेऊं
देईना. नवऱ्यास अत्यंत राग आला व त्यानें कोर्टांत दावा मांडून काडीमोड
मागितली. जजसाहेबांनीं नवऱ्यास काडीमोड देतांना असे उद्गार काढले कीं
एका वर्षांत फक्त ७ च मुके देणें ही गोष्ट काडीमोड करण्यास पुरेशी आहे.
पाश्चात्यांचें विवाहबंधन मुक्यांच्या संख्येवर येऊन ठेपलें. असें म्हणण्यास
आतां हरकत नाही. '

२

श्रीयुत श्री. कृ. कोल्हटकर लिहितात :—

' या महिन्याच्या आरंभीं आपणांकडून ' समाजस्वास्थ्य ' मासिकाचा
पहिला अंक आला तो मिळाला. फार उपकार झाले. विषय व भाषा चित्ताक-
र्षक असल्यामुळे मासिक वरेंच लोकप्रिय व्हावें असें वाटतें. '

×

×

×

×

कै. गो. कृ. गोखले यांनीं स्थापन केलेल्या सर्व्हंट् ऑफ् इंडिया सोसा-
यटीच्या ' मुंबई वैभव ' छापखान्यानें हें मासिक छापून देण्याचें [फुकट नव्हे!]
कबूल केलें होतें, परंतु छापखान्याचे चालक रा. देवळे यांनीं हस्तलिखित प्रत

पाहिल्यावर त्यांस आमचीं मते फार क्रांतिकारक वाटल्यामुळे त्यांनीं ते छापण्याचे नाकारले, त्यामुळे छपाई व्हावी तशी झाली नाही व अंक निघण्यास उशीर लागला. या सोसायटीचे सभासद स्वतःस उदारमतवादी समजतात !

× × × ×

या मासिकाची जाहिरात नेहमींच्या दरानें छापण्यास 'मासिक मनोरंजन' च्या एडिटरांकडे पाठविली असतां जाहिरातीनें सुद्धां आपणास विटाळ होईल असें वाटून त्यांनीं ती घेतली नाही ! 'मासिक मनोरंजन' छापखान्यानें मागे आमचे 'संततिनियमन' छापण्याचे नाकारले होतें.

* * * *

वेळगांवच्या 'परीक्षक' पत्रानें आमच्यावर अग्रलेख लिहून आम्हांस सत्यशोधकांच्या पंक्तीस बसवून इतरही शिष्या दिल्या आहेत. संपादक रा. कान-विंदे यांस जे जे पसंत नसेल ती अनीति व ती सरकारनें बंद केली पाहिजे असें त्यांचे म्हणणे आहे. यांच्या चाणाक्षपणाचे एक उदाहरण सांगण्यासारखे आहे. इंग्लंडांतील जन्ममान गेल्या ५० वर्षांत दर हजारिं ३६ पासून १८ पर्यंत उतरले असें आम्हीं लिहिले होतें, त्यावरून तिकडे अविवाहित व विधवा स्त्रियांना मुले होण्याचे आतां बरेच कमी झालेले आहे असा हे गृहस्थ तर्क काढतात व तो आमच्या मार्थी मारतात ! शिवाय जातिभेदही कायम टिकावा अशी त्यांची इच्छा आहे, यावरून हे किती मागसलेले आहेत याची कल्पना येईल.

* * *

इतर पत्रकार जर इतके मागसलेले नसते तर आम्हांस हे मासिक सुरू करण्याची जरूरच भासली नसती.

भुताटकीचे प्रोफेसर ऋषि यांनीं लोकमान्यांकडून स्वतःलाच सर्टिफिकेट घेतले याबद्दल त्यांचा कोणी हेवा करण्याचे कारण नाही. कोणालाही कोणत्याही मेलेल्या मनुष्याकडून कशाही प्रकारचे सर्टिफिकेट ते मिळवून देतील अशी आमची खात्री आहे.

नवीन लेखांतील निवडक विचार.

—:०:—

दक्षिण अमेरिकेंत आर्जेटीना नांवाचें एक लोकसत्ताक राज्य आहे तेथील वेश्यावृत्तीचें वर्णन एका नवीन फ्रेंच पुस्तकांत दिलें आहे. तेथें फ्रेंच वेश्या पुष्कळ गेल्या आहेत. त्यांना अतिशय पैसे मिळतात व कुंटणकी करणारांस त्याही-पेक्षां जास्त मिळून ते दोन तीन वर्षांत लक्षाधीश होतात. तेथें पोलीस आहे परंतु त्यांचा उद्योग अशा लोकांकडून शक्य तितके पैसे उकळण्याचा असतो. जगांत दारिद्र्य व जुलूम जोंपर्यंत आहेत तोंपर्यंत हे प्रकार नुसत्या कायद्यांनीं बंद होणार नाहींत असें ग्रंथकाराचें मत आहे.

×

×

×

×

मिस् कॅथरीन मेयो नांवाच्या एका अमेरिकन बाईने 'मदर् इंडिया' (हिंदमाता) नांवाचें एक पुस्तक लिहिलें आहे. याचे आधीं याच बाईंनीं फिलिपाइन वेटांतील लोकांची नालस्ती करून तीं अमेरिकन लोकांच्या ताब्यांत राहिलीं तरच त्यांची धडगत आहे असें सिद्ध करण्याकरतां एक पुस्तक लिहिलें होतें. अर्थात् अमेरिकेंत त्या पुस्तकाचा पुष्कळ खप झाल्यामुळे त्या चढून जाऊन त्यांनीं वरील पुस्तक हिंदुस्थानची नालस्ती करण्याकरतां लिहिलें आहे.

हिंदुस्थानची सामाजिक स्थिति फार भयंकर आहे, चालीरीति घाणे-रज्या व नीतिविरुद्ध आहेत, त्रियांस शिक्षण मुळींच नाहीं व त्या पडद्यांत राहतात, वगैरे गोष्टी लिहून, ब्रिटिश सरकार आहे म्हणून कांहीं तरी आशा आहे, नाहीं तर हिंदुस्थानचे हाल कुत्रा खाणार नाहीं, तेव्हां त्यांनीं सतत हिंदुस्था-नावर राज्य करून आमच्यावर असेच उपकार करीत रहावें हेंच इष्ट आहे असा निर्णय काढला आहे. याबद्दल ब्रिटिश सरकारकडून मिस मेयो यांस बक्षिस मिळालें पाहिजे.

या पुस्तकांत हिंदी लेखकांचे बरेच उतारे दिलेले आहेत व त्यांत सत्याचा बराच अंश आहे हें निर्विवाद आहे, परंतु तें सत्य अशा तऱ्हेनें मांडलें आहे कीं कोणत्याही परकी वाचकाचा हिंदुस्थानाबद्दल गैरसमज व्हावा. वाईट गोष्टी तेवढ्याच निवडून काढून त्यांची अशाच प्रकारची मांडणी केल्यास

अशाच प्रकारचे पुस्तक कोणत्याहि देशाबद्दल लिहितां येईल, व स्वतःची प्रौढी मिरवण्याकरतां इतर देशांची नालस्ती करण्याची जरूर अमेरिकन लेखकांस भासते हें आश्चर्य आहे. हिंदी लोकांस अमेरिकेंत नागरिकत्वाचे हक्क देणें योग्य नाही असें सिद्ध करण्याचा तर मिस्र मेयो यांचा हेतु नसेल ना ?

कांहीं असो, 'निंदकांचे घर असावे शेजारी' या दृष्टीनें या पुस्तकांत पुष्कळ गोष्टी विचार करण्याख्या आहेत, परंतु याच गोष्टी आमच्या समाज-सुधारकांनीं वारंवार सांगितलेल्या आहेत व मिस्र मेयो यांस मधें तोंड घालण्याची मुळीच जरूर नव्हती.

*

*

*

येथील 'गृहलक्ष्मी' मासिकाच्या ऑगस्टच्या अंकात 'कटुसत्यवादिनी' नामधारी लेखिकेचा एक लेख आला आहे, व त्यामुळे स्त्रीस्वातंत्र्याच्या द्वेष्ट्यांस, 'पहा, स्त्रियासुद्धां आम्हांस स्वातंत्र्य नको म्हणतात !' असे म्हणण्यास सवड दिली आहे. ही तिच्या म्हणण्याप्रमाणें खरोखरच पुण्याची जी. ए. आहे, कीं वत्सला वहिनींचीच एकादी नातलग आहे हें समजत नाही. ती खरी धरल्यास तिची मनःस्थिति शोचनीय आहे. अमेरिकेंत रणें पडून ज्यावेळीं गुलामांस मुक्त करण्याचें ठरलें त्यावेळीं पुष्कळ गुलाम मुक्त होण्यास कबूल नव्हते. नेहमीं दुसऱ्याच्या कलाप्रमाणें वागण्याची ज्यांस संवय झाली त्यांस स्वतंत्र्य जड वाटावें यांत कांहीं नवल नाही. या 'कटुसत्यवादिनी' म्हणवून घेणाऱ्या 'जी. ए.'स नवीन अबलांची एक जात होत आहे अशी भीति वाटते, परंतु यांच्या लेखावरून आम्हांस अबलांची एक नवीनच जात दिसूं लागली आहे.

'आम्हांस आय. सी. एस्. नवरे पाहिजेत असें आमचें म्हणणें नाही, तुमचें शिक्षण व पैसाही वेतावातीच असला तरी चालेल, आमच्या शिक्षणामुळे आमचा वरचष्मा होईल अशी तुम्हांस भीति वाटत असेल तर आम्ही अगदीं शपथ घेऊन सांगतों कीं आमच्यावर शिक्षणाचा काडीइतका परिणाम झालेला नाही. तुमच्याइतकेंच आम्हांला ज्ञान आहे असें आम्ही कधीं कधीं म्हणणार नाही; घरांत स्वयंपाक, केरपोतेरें, सांगाल तें काम करूं, अगदीं ताटाखालचीं मांजरे होऊन राहूं; थकलां असलांत तर-किंवा नसलांत तरीसुद्धां-तुमचे पाय

चेपू, आम्ही थकलो तरी तुम्हांला चेपायला सांगणार नाही; संसारांत एके ठिकाणी नांदावयचे द्वज जे कुणी तरी एकाने-नव्हे आम्हीच-पड खाली पाहिजे हे आम्हाला अगदी कबूल आहे, इतकेच नाही पण तुम्ही जे जे कांहीं म्हणाल ते आम्हांला सर्वस्वी कबूल आहे, पण आमचा स्वीकार करा; कराच गडे एकदां मनाचा धडा ! करायचाना पण ? असं कायते ? तुम्ही नाहीच म्हणाल तर आमचा पूर्वापार चालत आलेला लग्नाचा धंदा कसा चरे चालेल ? आणि सुप्रजा बाजूला राहिली, पण नुसती प्रजा तरी कशी निर्माण होणार ? लोक म्हणाले तरी आम्ही कांहीं तितक्या वाईट नाही. पहाच एकदां लग्न करून. '

असे नरम आलेल्या त्राटिकेप्रमाणे केविलवाण्या स्वरांत रडगाणे गाणाऱ्या मुशिक्षित म्हणविणाऱ्या अबलांचा एक नवीन वर्ग आम्हांस दिसू लागला आहे.

या बाबतींत त्यांनीं इतक्यांत अधीर होण्याचे कारण नाही. ज्यांना विशेष मुशिक्षित नवरे नको असतील त्यांची पैसे मिळवण्याची तयारी असल्यास घरकाम करण्यास तयार असलेले आचारी, पाणक्ये त्यांच्याशीं लग्न करण्यास एका पायावर तयार होतील अशी एका मित्रांकडून आम्हांस सूचना आली आहे.

*

*

*

*

धार्मिक वेड.

यूरोपांतील एक काउंट (सरदार) व त्यांची पत्नी यांस १९२४ च्या डिसेंबर मध्ये धार्मिक वेड लागून काउंट साहेब स्वतः एका पुरुषांच्या मठांत व त्यांची पत्नी स्त्रियांच्या मठांत जाऊन राहिली.

कॅथोलिक धर्मगुरु पोप यांस घंटस्फोट पसंत नाही, परंतु अशा रीतीने नवराबायको वेगळीं झाल्यास त्यांना आनंद आहे, कारण दोघांची सर्व इस्टेट अशा रीतीने त्या दोन मठांस मिळाली. पैशाचा लोभ धर्मगुरूंसही सुटत नाही, व सर्व धर्मांची हीच स्थिति आहे.

*

*

*

*

मनुष्याच्या डोक्यावर साधारणतः १,२०,००० केंस असतात.

ताजी व शिळी बातमी.

हिंदुस्थानांत संततिनियमनाची जरूरी असल्यामुळे अमेरिकेंतील पुरस्कार्यो-
पैकी प्रमुख मिसस सॅगर यांस येथील काहीं युनिव्हर्सिच्यांनीं येथ्या हिंवाळ्यांत
येथें व्याख्याने देण्याकरतां बोलावले आहे असे त्यांच्या मासिकावरून समजते.

+ + + +

जपानी लोकसंख्या अतोनात वाढून अन्न पुरेनासे झाल्यामुळे संतति-
नियमनाची माहिती देण्याची व्यवस्था जपानी सरकार करणार आहे. अशी
व्यवस्था इंग्लंडमध्येही नाही; मग हिंदुस्थानांत होण्याची गोष्टच बोलावयास नको.

+ + + +

इंग्लंडमधील खेड्यापाड्यांतील लोकांस संततिनियमनाची माहिती देण्या-
करतां परिचारिकांची एक टोळी सर्व देशभर दौऱ्यावर पाठविण्याची व्यवस्था
डॉ. मॅरी स्टोपस् करीत आहेत असे समजते.

+ + + +

खान-पाणंदीकर विवाहासंबंधी नागपूर येथे भरलेल्या एका सभेत एका
शास्त्रीबुवांनीं भाषण करून तरुण स्त्रियांनीं 'टेनिस' खेळणे ही अनीति आहे
असे सांगितले. गरीब बिचारे शास्त्रीबुवा ! त्यांचे मेंदूस नागपूरची हवा
मानवत नाही असे दिसते.

× + + +

वरील विवाहास 'व्यभिचार' म्हणतां येईल अशा रीतीने या शब्दाचा
अर्थ बदलण्याकरतां एक कमिटी नेमिली गेली अशी वंदता आहे !

+ + + +

असे विवाह करणारांस चोप द्यावा असेही नागपूरचे एक विद्वान बोलले.
हिंदुधर्मांत जर अशाप्रकारचा जुलूम होऊं लागेल, तर इतर धर्म बरे म्हणण्याची
वेळ येऊन हिंदु लोक भराभर धर्मांतर करूं लागतील. हिंदु महासभेची जर हीच
इच्छा असेल तर आमचे काहीं म्हणणे नाही, परंतु एरवीं त्यांनीं अशीं
रानटी भाषणे बंद केलीं पाहिजेत.

+ + + +

मिश्रविवाहांत मुलीच्या जातीला कमीपणा येतो व म्हणून वरील विवाहा-
मुळे हिंदूंना कमीपणा आला असे कांहींचें म्हणण पडतें. तो भरून काढण्या-
करतां कांहीं हिंदु पुरुषांनीं मुसलमान स्त्रियांशां लग्न करून हिंदूस जास्तीपणा
आणावा अशी आमची सुचना आहे.

+ + + +

या विवाहामुळे निदान एक मोठा फायदा झाला आहे तो असा कीं
कोणत्याहि दोन हिंदु जातींत विवाह होण्यास फारशी हरकत नाहीं असे वरेच
लोक कबूल करूं लागले आहेत. हे काय थोडे झाले ?

× × × ×

इंडोचायना या फ्रेंच वसाहतींतील डॉनकिन् शहरांतील यूरोपीय लोकांस
गुप्त रोगांच्या प्रतिबंधाचे मार्ग माहीत झाल्यापासून त्यांच्यांत गुप्त रोगांचें
प्रमाण पुष्कळ कमी झालें आहे. १९१५ सालीं या रोगांकरतां शेकडा १७ लोक
इस्तिळांत जात असत, तें प्रमाण आतां हजारांत सात असें झालें आहे. तेथील
रहिवाशांस मात्र हे ज्ञान नसल्यामुळे त्यांच्यावर कांहीं परिणाम झालेला नाहीं.
तेथे गुप्त वेश्या फार असल्यामुळे वेश्यांची तपासणी करण्याचा विशेष उपयोग
होणार नाहीं, व प्रतिबंधाचे उपाय सर्वांस शिकवणें हाच एक उपाय आहे,
असें तेथील एक डॉक्टर लिहितात.

× × × ×

मिस् अॅलिस् रिचिंग्ज् नामक एका विलायती स्त्रीनें ' टाइम्स् ऑफ्
इंडिया ' मध्ये नोकरीकरतां जाहिरात दिली होती. त्यावरून येथील एका
पारसी गृहस्थानें ' टी. मेलिन् ' अशी खोटीच सही करून तिला एक पत्र
लिहिले. त्यांत ' तुला नोकरी मिळेपर्यंत मी तुला पैशाची मदत करीन. तूं
येथें ये म्हणजे, आपण रात्रीं गाडींतून फिरावयास जाऊं व चैन करूं ' अशा
अर्थाचा मजकूर होता. मिस् अॅलिस या त्यावेळीं अलिबाग येथील पोलिस
सुपरिंटेंडंटकडे नोकरीस होत्या व तें पत्र त्यांनीं त्यांस दाखविलें. अशा रीतीनें
विलायती स्त्रीचा उपमर्द झाल्याबद्दल ते खूप संतापले व मुंबईच्या पोलिसास
त्यांनीं पत्र लिहिले.

पत्र लिहिणारास पकडण्याकरतां येथील पोलिसानें एक युक्ति योजिली. मिस् रिचिंग्ज् येथें नसल्यामुळे मिस् कॅथरीन डेविस् नांवाच्या येथल्या एका बाईस मिस् रिचिंग्ज्च्या नांवान एक पत्र लिहावयास सांगितलें व त्यांत मी रात्री फिरावयास जाण्यास तयार आहे असा मजकूर लिहिला. या पत्रास उत्तर आलें नाहीं तेव्हां त्यांनीं आश्चर्य प्रदर्शित करून पुनः तशाच मजकुराचें दुसरें एक पत्र लिहिलें. याला ' टी. मेलिन् ' यांचें उत्तर येऊन संकेतस्थानीं पोलिसांचे लोक अगोदर लपवून ठेऊन मिस् डेविस् या ठरलेला पोषाख करून गेल्या, व ' टी. मेलिन् ' सही करणारा पारशी गृहस्थ तेथें आल्यावर ' पोलिसानें त्यास पकडून त्यावर खटला केला. हा खटला आगस्ट १० रोजीं येथील चीफ प्रेसिडेन्सी मॅजिस्ट्रेट मि. दस्तूर यांजपुढें चालून त्या पारशास एक महिना साधी कैद व ५०० रु. दंडाची शिक्षा झाली. हे गृहस्थ चूक कबूल करून क्षमा मागण्यास व मिस् रिचिंग्ज् सांगतील ती रक्कम दान करण्यास तयार झाले असतांही त्या कबूल झाल्या नाहींत. ' त्यानें माझ्यासारख्या विलायती (इंग्लिश) स्त्रीचा उपमर्द केला आहे तेव्हां यास जास्त शिक्षा झाली पाहिजे ' असे त्या म्हणत बसल्या. यावरून त्यांची केवळ सुड घेण्याची बुद्धि स्पष्ट होते.

×

×

×

×

वास्तवीक पाहतां मिस् रिचिंग्ज् यांचें कोणत्याही प्रकारचें नुकसान झालें नव्हतें. त्यांच्याच म्हणण्यावरून तें पत्र लिहिणारा मनुष्य सच्चा मदतगार नाहीं हे त्यांस कळून चुकले होतें. हें प्रकरण इतक्या विकोपास नेण्यापेक्षां कोणत्याही समंजस बाईनें त्या पत्राकडे दुर्लक्षच केलें असतें. परंतु हिंदुस्थानांतील विलायती स्त्रियांचे अंगीं समंजसपणा असावा कसा ? ही त्यांची चूक नाहीं. विलायती पुरुषांस व स्त्रियांसही हिंदुस्थानांत जे फाजील महत्त्व मिळतें त्यामुळे त्यांस ' ग ' ची बाधा झाल्यास नवल नाहीं. विलायतेंत अशा पत्रावरून कोणास कधींही शिक्षा होत नाहीं; व येथेही पारशाच्या ठिकाणीं विलायती पुरुष असता तर या बाईनीं शिक्षेचा हट्ट खास धरला नसता असें त्यांच्या साक्षीवरून दिसतें.

पोलिसानें इतका उपद्रव्याप केला हें ठीकच आहे [खोऱ्या सहाय्य कर-

ण्याची पोलिसला परवानगीच असते], एरवीं पोलिस कुचकामाचें आहे अशी ओरड व्हावयाची. परंतु मिस डेविस् या पोलिसांत नाहींत, त्या येथील जागरूक संस्थेतर्फे काम करीत असतात. त्यांस अशा तऱ्हेने पोलिसास मदत करण्याचें कांहीं एक कारण नव्हतें. पहिल्या पत्राचें उत्तर आलें नाहीं हें पाहून तरी त्यांनीं यांतून अंग काढावयास पाहिजे होतें. पण नाहीं, दुसऱ्याचा सूड तिसऱ्यावर उगविण्याची हौस असल्यामुळे यांनीं आणखी एक पत्र लिहून पारशास फसवले. आमच्या मते यांची ही कृति अत्यंत निंय आहे.

आरोपीची कृति आम्हांस पसंत नाहीं, परंतु अशा तऱ्हेने त्यानें पत्र-व्यवहार बंद केला असतांही सूड घेण्याकरतां त्याचा पिच्छा पुरवणे ह आम्हांस त्याहीपेक्षां कमी पसंत आहे, व या सर्व खटल्यांत मिस रिचिंग्ज यांचाही अत्यंत दुष्टपणा दिसून येतो. आरोपीच्या पत्राचा हेतु वाईट होता परंतु त्यांत फसवण्याचा प्रयत्न नव्हता, व त्यानें त्या फसल्याही नाहींत. विलायती स्त्रिया 'या देशांत' कोणाबरोबर रात्रीं फिरावयास जात नाहींत या त्यांच्याच विधानावरून 'इतर देशांत जातात' हें स्पष्ट होतें, व या देशांत जात नाहींत हेंही खरें नाहीं. तेव्हां हें केवळ पत्रांत लिहिल्यामुळे सापासारखा दांत धरण्याचें कांहीं कारण नव्हत, व तो मनुष्य क्षमा मागण्यास तयार झाल्यावर तरी त्यांनीं तें कबूल करावयास पाहिजे होतें. यांत आरोपीपेक्षां मिस रिचिंग्ज यांचाच दुष्टपणा दिसून येतो.

× × × ×

मिस् डेविस् या 'लीग ऑफ मरसी' (दशसंध) च्या सभासद आहेत. यांची दयेची कल्पना कांहीं अजब दिसते. या एकादेवेळीं निर्दय झाल्यास सर्व जगास आग लावतील कीं काय अशी भीति वाटते.

+ + + +

जागरूक संस्थेच्या (व्हिजिलन्स असोसिएशन) लोकांचीं डोकींच कांहीं चमत्कारिक असतात. वरील वाईतीं एकदां वेश्यांवर व्याख्यान दिलें होतें. वेश्यांकडे जाणे म्हणजे अनीति आहे असें लोकांस समजावून सांगितल्यास लोक जाईनासे होतील व वेश्या आपोआप नाहींशा होतील ही कल्पना त्यांनीं

त्यावेळीं लोकांपुढें मांडली होती. हा शोध लावण्यापूर्वी लोक त्याला नीति समजत असावेत असे दिसते !

× × × ×

त्याच संस्थेचे एक सेक्रेटरी एकदां आमचेजवळ बोलतांना म्हणाले:—‘एक विलायती शिपाई व एक वेष्टा अमुक नंबरच्या गाडींतून जातांना पाहिलीं, अशा प्रकारच्या विनसहीच्या तक्रारीं आमचेकडे पुष्कळ येतात, परंतु पुरावा नसल्यामुळे कांहीं करतां येत नाहीं. याकरतां आम्हीं माणसें नेमणार आहों व त्यांच्याकडून अशी माहिती मिळाल्यास गाडीवाल्यावर आम्ही फिर्याद करूं ! गाडीवाल्यांबद्दल असा एकादा कायदा असल्याचें आमच्या ऐकिवांत नाहीं.

× × × ×

डॉ. राबिनसन यांनीं न्यू यॉर्क येथील जागरूक संस्थेसंबंधी एक मजेदार गोष्ट दिली आहे. एक गृहस्थ आपल्या बायकोबरोबर हिंडत असतां एका दुकानांत शिरला, व ती बाहेर उभी राहिली. इतक्यांत ओळखीचा एक गृहस्थ तेथे आला, तेव्हां तिनें स्मित केलें व तो जवळ येऊन तिच्याशीं कांहीं वेळ बोलून निघून गेला. जागरूक संस्थेच्या एका मनुष्यानें हें पाहिलें, व ही बाई रस्त्यांत एकटीच उभी राहून स्मित करून पुरुषांस जवळ बोलावून त्यांच्याशीं गुप्तसंकेत करते, अशी त्याची कल्पना होऊन तो तिला पोलिसच्या ताब्यांत देण्याकरतां हात धरून पकडून नेऊं लागला. नवऱ्यानें हा सर्व प्रकार दुकानांतून पाहिला व त्यानें बाहेर येऊन त्या उपव्यापी जागरूक गृहस्थास एक ठोंस मारून खाली पाडलें व त्याचा चांगला समाचार घेतला ! दुसऱ्याच्या कारभारांत तोंड घालणाऱ्यांची अशी खोड मोडली पाहिजे.

+ + + +

मिस रिचिगूज म्हणतात कीं विलायती स्त्रियारात्रीं पुरुषाबरोबर फिरावयास जात नाहींत. त्यांच्या नीतिमतेचें उदाहरण म्हणून ‘ टाइम्स ऑफ इंडिया ’ मधील खालील जाहिरात ‘ इंडियन् नॅशनल हेरल्ड ’ ने दिली आहे.

‘ विलायती स्त्रीस स्वतःच्या मोठ्या शय्यागृहांत व्यापारी गृहस्थ भागीदार पाहिजे. विलायती पद्धतीचें स्नानगृह व पडवी आहे. जेवण वगैरे सर्व सोय होईल. कोट, मुंबई, नं. १००३ टाइम्स ऑफ इंडिया. ’

याशिवाय चंपी करणाऱ्या विलायती बायकांच्या जाहिराती असतात त्या वेगळ्याच.

×

×

×

×

कोणतेही नवीन नाटक रंगभूमीवर येण्यापूर्वी येथे पोलीस कमिशनरची परवानगी लागते. विलायतेत हे काम एका स्वतंत्र अधिकाऱ्याकडे सोंपविलेले असते, व त्याने अमुक नाटक नैतिक व राजकीय दृष्टीने योग्य आहे की नाही हे ठरवावयाचे असते. नुकतेच 'फॅनटिक्स' नांवाचे एक नवीन नाटक झाले त्यांत एका विवाहित स्त्रीस चार आशक आहेत असे दाखविले होते. इतके आशक बरे नाहीत असे अधिकाऱ्यास वाटून त्याने नाटककारास त्यांपैकी एक कमी करावयास लावले, व नंतर ते नाटक करण्यास परवानगी दिली, असे एका फ्रेंच पत्रावरून समजते !

+

+

+

+

आगष्ट १३ तारखेस सकाळीं मदनपुऱ्यांतील एका चाळींतील अशरफ नांवाच्या एका मुसलमानाने आपली १६ वर्षांची बायको शेजारच्या चाळींतील इस्माइल नांवाच्या मनुष्यास वश आहे अशा संशयावरून तिचा गळा कापून खून केला व इस्माइल याचा खून करण्यास जात होता, इतक्यांत ओरड झाल्यामुळे तो आपण होऊन पोलीसचे स्वाधीन झाला.

सप्टेंबर २० ला विक्रीस तयार

गुप्त रोगांपासून बचाव.

लेखक :- प्रो. र. धों. कर्वे, एम. ए.

आकृतीसह संपूर्ण भाहिती. किंमत १२ आणे, व्ही. पी. ने १५ आ.

शिवाय संततिनयमनार्ची व गुप्तरोगापासून बचावार्ची सर्व साधने आमचेकडे मिळतील.

राइट एजन्सी, २० भटवाडी रस्ता,

गिरगांव, मुंबई.